

'Gewoon doen waar je zo bang voor bent'

Thomas Sweertvaegher

Het loodje leggen, onder de zoden liggen, de eeuwige jachtvelden ingaan. De weelde aan beeldspraak bewijst hoezeer we terugdeinzen voor de dood. Drie jonge theatermakers wijdden er niettemin een behoorlijke tijdspanne van hun jonge leven aan. In de voorstellingen Light, Medium en Strong delen ze hun ervaringen van het parcours X/ Een oefening in verdwijnen met het publiek.

EVELYNE COUSSENS

Ze waren stille getuigen op palliatieve thuiszorg, trokken naar India om er de lijkverbrandingen aan de Ganges te zien en hielden wekelijks gesprekken met een stervende vrouw. Waarom zijn drie jeugdige en gezonde mensen meer dan een jaar lang bezig met 'het sterven'? De vraag bevestigt het taboe, zo blijkt, want de repliek luidt retorisches: "Waarom niet?" De dood blijkt gewoon erg goed te passen in het artistieke parcours van de drie. Leentje Vandenbussche onderzocht in eerdere voorstellingen al ongrijpbare begrippen als 'alles' en 'niets' - grensbewakers van het leven. Peter Aers en Tijs Ceulemans hielden al twee Oefeningen in

verdwijnen: ze leefden in Boedapest als daklozen, een andere keer gingen ze in de VS op zoek naar zwervers die illegaal met de trein meesporen. Telkens ging het om een onderzoek naar het onzichtbaar worden van een individu in een samenleving. En telkens vormde de eigen ervaring het vertrekpunt. Maar hoe berichten over die ultieme verdwijning?

Tijs Ceulemans: "We konden natuurlijk niet echt doodgaan, maar dat was bij de vorige oefeningen ook zo: we zijn geen daklozen, we hebben de hobo's niet gevonden. Maar we hebben wel telkens een kader gecreëerd waarin we zo dicht mogelijk bij die ervaring konden raken. We zijn dus op zoek gegaan naar iemand die stervende was, en die ons zou toelaten om te delen in dat stervensproces. Dat is 'X' geworden, met wie ik, tot aan haar dood vorig jaar, een keer per week ben gaan praten."

Het parcours begon in april 2011. Dat is een lange researchfase.

Leentje Vandenbussche: "Bij dit onderwerp en bij onze manier van werken. Het was goed dat we zijpaden konden bewandelen, dat we konden ingaan op dingen die zich voordeden, zelfs als die niet meteen 'materiaal voor de voorstelling opleverden. Natuurlijk zit die voorstelling in je achterhoofd, maar je moet eerst de kans krijgen om te ontvangen, om je open te stellen voor je onderwerp. En dat vergt tijd."

Peter Aers: "Het zou bijvoorbeeld ook ondenkbaar geweest zijn dat we 'X' maar de laatste twee weken van haar leven gevolgd zouden hebben. Het was belangrijk dat we haar ook echt leerden kennen voor ze doodging. Je kan de dood niet loskoppelen van het leven dat eraan vooraf gaat."

Naast tijd speelt ook het gegeven 'afstand': in de voorstellingen

confronteren jullie het publiek vanuit een steeds ander perspectief met de dood - van op afstand of meer betrokken.

Tijs: "We vonden het interessant om het publiek verschillende posities te laten innemen. Zo is het trouwens ook tijdens het onderzoek met ons gegaan. Peter was degene die rechtstreeks praatte met 'X', Leentje luisterde achteraf naar zijn verslag en ik beluisterde de audiotapes van de gesprekken. Doordat we allemaal van op een verschillende afstand naar het stervensproces van 'X' keken, zagen we ook allemaal iets anders."

Leentje: "Een tweede reden voor die drie verschillende 'formats' is dat we ontdekten dat veel mensen het erg fijn vonden om in een context te komen waarin er vrijelijk over de dood kon worden gesproken. Dat daar zelfs een grote behoefte aan was. We besloten om niet één, maar drie van die contexten te creëren, waarin het vanuit drie verschillende invalshoeken over de dood zou gaan."

Dat klinkt vreemd: mensen vinden het 'fijn' om over de dood te praten.

Leentje: "De gesprekken met het publiek waren heel intens, vaak heel ontroerend, maar nooit zwaar of luguber. Ook omdat we die beladenheid zelf niet toestonden, die attitude van 'Jongens, hou je goed vast, want we gaan het nu eens over de dood hebben.'"

Tijs: "We doen niet aan therapie hé, we zoeken de emotionaliteit niet op. Die ontstaat vaak vanzelf, en dat is perfect, maar het is niet de ingang die we beogen."

Hoe belangrijk was de input van het publiek tijdens die voorbereidende gesprekken?

Peter: "De dialoog is cruciaal: je geeft iets aan het publiek en je krijgt iets terug. Zelfs bij de voorstellingen die zogezegd af zijn, vind ik het leuk als mensen hun eigen verhaal bouwen rond de invalshoeken die wij bieden. Niet: 'Wij hebben iets gemaakt en daar mag je mee naar huis.' Als één iemand denkt: 'Misschien moet ik het daar nu echt wel eens met mijn pa over hebben', dan zou ik dat al prachtig vinden."

Jullie betitelen jullie parcours als 'een oefening'. Waarom?

Tijs: "Mij geeft dat woord de mogelijkheid om in vrijheid te werken, omdat het geen belofte inhoudt. Een oefening is een schets, een plek waar ik kan falen. Maar ik ben bezig, en dat is goed."

Leentje: "Een oefening is een ervaring voor het leven - die hou je bij."

Peter: "Voor mij is een oefening het doorbreken van een angst. Ja, ik ben bang van doodgaan, om niets meer te hebben, om een zwerver te zijn. Om daar voorbij te geraken, moet je gewoon doen waar je zo bang voor bent. Dat is oefenen."

Jullie deden een jaar lang intense ervaringen op. Wat is het meest bijgebleven?

Peter: "In India herinner ik me dat ik 's nachts met een monnik in een tempel zat, terwijl buiten overal lijken brandden. Dat was een magisch moment."

Tijs: "In de loop van het parcours hebben we zelf een zwaar auto-ongeval gehad. Toen zijn we wel bijzonder dicht bij ons onderwerp geraakt. Mocht dat anders zijn uitgedraaid weet ik niet hoe ik hier nu zou zitten. Mocht iemand van ons hier aan tafel ontbreken. (zwijgt) Het is absurd: je bent voortdurend bezig met de dood, met daarover na te denken en die te relativiseren. Maar dit stond niet in ons productiedossier."

Leentje: "Mij blijft de week in de palliatieve thuiszorg bij. Zoveel mensen, zoveel verschillende verhalen. De een was bang om alleen te sterven, de andere dacht vooral aan zijn naaste - een man plakte het hele huis vol post-its voor zijn vrouw, zodat ze na zijn dood alles zou geregeld krijgen. Zelfs in haar auto hing er een briefje om te zeggen welke benzine ze moest tanken. Dat was zo ontroerend."

Tijs: "Ja, maar er waren ook veel pijnlijke momenten. Het onhandige van iemand die plots sterft, de agressie van iemand wiens geest door kanker overmeesterd wordt, de maalstroom van de begrafenis... heftig."

Peter: "Schoon en hard tegelijk."

Light gaat vanavond in première in De Werf, Brugge, en speelt nog tot 5 mei. Medium speelt van 10 tot en met 12 mei in kc Buda, Kortrijk en Strong van 17 tot 19 mei in Vrijstaat O, Oostende. www.mokum.be

""Spreken met,,

""het publiek,,

""was intens,,,

""ontroerend,,,

""maar nooit,,

""zwaar of,,

""luguber',,,

""Leentje vandenbussche,,